

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

На тему: «ОБЛІК ТА КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОКУПЦЯМИ ТА
ЗАМОВНИКАМИ»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ОП-61а
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Беркут Юлія Юріївна
Керівник: к.е.н., доц. Кравченко О. В.

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційної роботи бакалавра на тему

Облік та контроль розрахунків із покупцями та замовниками

Судентки Беркут Юлії Юріївни

Кваліфікаційна робота бакалавра містить – 44 сторінок, 8 таблиць, 4 рисунка, список літератури з 31 найменувань, 6 додатків.

Актуальність теми дослідження визначається появою розрахунків з покупцями та замовниками. Їх перетворення пов'язані з розвитком товарного виробництва та обігу. Забезпечення безперервності руху капіталу на всіх трьох стадіях його перетворення – грошового на продуктивний, продуктивного на товарний, товарного на грошовий – можливо за допомогою здійснення купівлі-продажу, що відбувається в межах відповідної розрахунково-платіжної системи. За своєю суттю вона повинна збалансувати товарно-грошові потоки і забезпечити стабільність задоволення боргових вимог між учасниками господарського обороту.

Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження та обґрунтування теоретичних аспектів організації обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками та визначення напрямів їх удосконалення.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю розрахунків з покупцями та замовниками.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та науково-методичних аспектів обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками.

При виконанні кваліфікаційної роботи бакалавра були використані такі методи: системний підхід, табличний, метод індукція, дедукція, порівняння, аналогія, узагальнення тощо.

За результатами дослідження нами були сформувані такі висновки:

- чітка організація платежів постачальників із покупцями має значний вплив на своєчасне отримання грошей, отриманих від реалізації

- надзвичайно важливим аспектом є правильне ведення документації розрахунків: правильно та своєчасно заповнювати первинні документи, договори, всі їх реквізити, в установлені терміни передавати всі документи в бухгалтерію, контролювати всі розрахунки, оплату за продукцію, погашення дебіторської заборгованості.
- недосконала облікова політика. Вона потребує деталізації положень стосовно розрахунків з покупцями та замовниками.

Одержані результати можуть бути використані підприємствами для покращення організації та методології обліку і контролю розрахунків покупцями і замовниками.

Результати роботи пройшли апробацію, а саме: участь у конференції «Актуальні проблеми бухгалтерського обліку і аудиту в сьогоденні», НАУ, 16 квітня, 2020 року. та публікація тезисів на тему «Особливості організації обліку з покупцями та замовниками на підприємстві».

Ключові слова: облік, контроль, покупці, замовники, оцінка, дебіторська заборгованість, визнання, резерв сумнівних боргів.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2020 рік

Рік захисту роботи – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ.....	7
1.1. Економічна сутність та класифікація розрахунків з покупцями і замовниками	7
1.2 Порядок та оцінка розрахунків з покупцями і замовниками.....	10
1.3 Порядок проведення контролю розрахунків з покупцями та замовниками	13
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОБЛІКУ	15
РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ.....	15
2.1 Первинний облік розрахунків із покупцями та замовниками	15
2.2. Організація аналітичного та синтетичного обліку розрахунків із покупцями та замовниками.....	20
2.3 Організація внутрішнього контролю обліку розрахунків із покупцями та замовниками	22
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ.....	25
3.1 Удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками	25
3.2 Удосконалення порядку проведення контролю розрахунків з покупцями і замовниками	28
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Під час своєї підприємницької діяльності підприємство може встановити розрахункові відносини з юридичними та фізичними особами. Особливе значення в цьому плані має правильна організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Точність обліку, документація та відображення в бухгалтерському обліку розрахунків з покупцями та замовниками є необхідною умовою належного функціонування підприємства. Розрахунки з дебіторською заборгованістю, як правило, розглядаються як погашення боргу, що прирівнює розрахунки до здійснення платежу, та звужує відображення розрахунків з покупцями та замовниками до відображення нарахування та погашення дебіторської заборгованості, а також створює спотворення у бухгалтерських даних про стан розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві. Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги виникає, коли підприємство реалізує товари в кредит, тобто з відстроченням платежу.

Основною метою написання даної кваліфікаційної роботи є дослідження та обґрунтування теоретичних аспектів організації обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками та визначення напрямів їх удосконалення.

Для досягнення заданої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити економічну природу поняття дебіторська заборгованість;
- ознайомитись з нормативними документами, що регламентують порядок обліку дебіторської заборгованості, а також переглянути літературні джерела за темою дослідження;
- вивчити первинну бухгалтерську документацію, пов'язану з операціями з покупцями і замовниками;
- запропонувати шляхи вдосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю розрахунків з покупцями та замовниками.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є економічний метод пізнання. Для розкриття сутності та змісту категорій застосовувались методи теоретичного узагальнення – аналіз, системний підхід, порівняння, аналогія.

Інформаційна база включає наукові джерела для вітчизняних та зарубіжних авторів щодо обліку та оподаткування дебіторської заборгованості, національне законодавство, звіти, бухгалтерські записи та організаційно-адміністративні, а також Інтернет-ресурси.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

1.1. Економічна сутність та класифікація розрахунків з покупцями і замовниками

У період ринкової економіки, все комерційні організації, в тій чи іншій мірі на підставі укладених договорів з іншими юридичними і фізичними особами, вступають в розрахунково-грошові відносини за поставлені ними цінності, виконані роботи або надані послуги. Організації, які закупають продукцію (роботи чи послуги), які зацікавлені в отриманні (наданні) та хочуть платити за них, називаються покупцями (замовниками) [3]. Більшість розрахункових операцій займають розрахунки підприємства з контрагентами, основними з яких є покупці та замовники.

Покупці - це фізичні чи юридичні особи, які купують товари (роботу, послуги).

Замовники – це сторони договору, на підставі замовлення якого виробляється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору.

Відповідно до П(С)БО 10, дебіторська заборгованість - це сума боргу дебіторів перед підприємством станом на певну дату [20].

Згідно до МСФЗ 39 дебіторська заборгованість визнається в балансі, в той час, коли підприємство вирішує стати обхідним шляхом договору, а потім через це має юридичне право отримати грошові кошти. Під час первісного визнання підприємством дебіторської заборгованості, необхідно здійснювати їх оцінку згідно справедливої вартості та додати витрати на операцію, які безпосередньо належать до фінансового активу [1].

Експертна думка щодо розподілу дебіторської заборгованості на довгострокову та короткострокову неоднозначна. З точки зору деяких експертів, такий розподіл є важливою складовою фінансового аналізу, а з

точки зору інших, класифікація боржників, як і будь-яка інша класифікація, є умовною і тому не є необхідною.

Важливо розділити заборгованість на строки погашення. У реєстрах не відображають очікуваних та фактичних термінів погашення боргу.

Більш доцільно було б розбити боржника за строком погашення на: термінові, прострочені та відстрочену, що в обліку відображається у відповідних аналітичних рахунках, де термін погашення договорів контролюється.

З вищесказаного, класифікацію дебіторської заборгованості можна відобразити так, як показано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості

Класифікація ознак	Види дебіторської заборгованості
1. За способом виникнення	товарна
	інша
2. За термвами погашення	короткострокова
	довгострокова
А) очікуваний термін погашення	термінова
	прострочена
	відстрочена
Б) реальний термін погашення	забезпечена
	незабезпечена
3. За забезпеченістю	вітчизняних дебіторів
	іноземних дебіторів
4. За контрагентами	монетарна
	немонетарна
5. За формою погашення	

Ця класифікація дебіторської заборгованості враховує рівень ліквідності статей балансу, що є більш корисним для користувачів фінансової звітності для оцінки фінансового стану підприємства, надає повну інформацію про рівень дебіторської заборгованості та можливість конвертувати фінансові зобов'язання у грошові кошти [25]. А також, ця класифікація розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості та дозволить зробити поглиблений фінансовий аналіз як основу для управління.

Принципом раціональності - підприємство повинно користуватися в ході розрахунків з покупцями і замовниками при виборі форми розрахунку з контрагентами, а також принципом передбачливості, що полягає в тому, що існують певні обмеження з боку законодавства на форми розрахунків в певних угодах. Також інші принципи обліку розрахунків з покупцями і замовниками та їх вимоги наведені нижче в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Принципи обліку розрахунків з покупцями і замовниками

Принцип	Вимоги
Принцип нарахування	Згідно з принципом нарахування в бухгалтерському обліку, операції та події визнаються тоді, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримуються або виплачуються грошові кошти або їхні еквіваленти), а відображають їх в облікових реєстрах та у фінансових звітах тих періодів, до яких вони відносяться.
Принцип відповідності	У звітному періоді рКопіюватиеєструються тільки ті витрати, які призвели до доходів звітного періоду, тобто доходам звітного періоду повинні відповідати витрати звітного періоду.
Принцип обачності	Цей принцип вимагає уникати недооцінки зобов'язань та витрат, а також переоцінки активів і доходів.
Принцип постійності або послідовності	Принцип послідовності передбачає, що якщо підприємство обрало один якийсь метод обліку, то воно повинно застосовувати його постійно.
Ці принципи регламентують на підприємстві кількість і якість інформації про дану дебіторську заборгованість, що повинна міститися у фінансовій звітності в інтересах користувачів.	

Спосіб налаштування керування суспільними справами- це механізм управління, де пов'язані методи, засоби та принципи, що забезпечує ефективну реалізацію цілей управління.

Основними завданнями обліку розрахунків з покупцями і замовниками:

- виконання сталих правил розрахункових відносин;
- доречне а також вірне документування операцій ;
- повне та точне стягнення заборгованості при веденні розрахунків з покупцями і замовниками;
- надійне відображення у звітності підприємств розрахункових операцій;
- періодичне здійснення інвентаризації.

Таким чином, формування класифікаційних властивостей, принципів та основних завдань дебіторської заборгованості з розрахунками з покупцями та замовниками дозволяє зробити висновок про плюралізм наукових та законодавчих підходів при визначенні та конкретизації цієї категорії. Дебіторська заборгованість підприємства формується під впливом досить розгалуженої системи - як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

1.2 Порядок та оцінка розрахунків з покупцями і замовниками

Важливою проблемою в обліку дебіторської заборгованості є її оцінка. Методи оцінки дебіторської заборгованості необхідні для забезпечення застосування законодавства Закону України про бухгалтерський облік та фінансову звітність, першим з основних принципів фінансової звітності є розсудливість, залежно від того яка сума оцінки активів та доходів компанії. Вони не повинні бути переоцінені [28].

Таблиця 1.3 – Особливості оцінки дебіторської заборгованості за її видами

Види вартості	Особливості оцінки
на основі історичної собівартості	первісне (історичне) оцінювання, яке визначають за номінальним і спонтанним методами оцінювання;
на основі вартості реалізації (погашення)	факторингове, форфейтингове оцінювання, оцінювання під час дисконту векселя, для яких характерні видаткова оцінка, чисте реалізаційне оцінювання, що визначають за розміром сумнівних боргів, експертне оцінювання, у ході якого використовують оцінювання продажу;
на основі поточної вартості	оцінювання з урахуванням валютного курсу; оцінювання з урахуванням індексу цін; оцінювання з урахуванням поточної процентної ставки, яке базується на методі потоку, що дисконтувався, і для розрахунку якого запропонований порядок визначення загальної реалізаційної вартості заборгованості;
на базі теперішньої вартості	теперішня оцінка на основі первісної вартості (метод оцінювання – первісний), теперішня оцінка на основі поточної вартості (метод оцінювання – поточний).

Дебіторська заборгованість повинна бути визнана та представлена у балансі та звіті в грошовій формі [8]. Відповідно до правила П(С)БО, поточна

дебіторська заборгованість, пов'язана з продажем товарів, робіт, послуг та визнається активом одночасно з доходом від продажу товарів, робіт та послуг. Таким чином, націнка доповнює націнку прибутку, відображену на рахунках, що може вплинути на надійність фінансової звітності, і ця заборгованість оцінюється за первісною вартістю проданих товарів, робіт та послуг [15].

Важливим питанням щодо звітності про поточну дебіторську заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками - це її оцінка на дату балансу. Відповідно до принципу застереження, для визначення виручки від продажу підприємство зобов'язане понести можливі збитки, пов'язані із за невиплатою частини боргу покупцем [11]. Оцінка дебіторської заборгованості на дату балансу значно залежить від ступеня визначеності. Тому, залежно від платоспроможності боржників, сумнівні борги також можуть відігравати певну роль [10].

Відповідно до П(С)БО 10, сумнівна заборгованість - це поточна дебіторська заборгованість, до якої є невизначеність щодо її погашення боржником [9]. Наявність безнадійної заборгованості пояснює втрату доходу, а також зменшення прибутку.

Згідно з п. 7 П(С)БО 10 поточна дебіторська заборгованість відображається за чистою реалізаційною вартістю в балансі. Однак фактична ціна продажу дебіторської заборгованості обчислюється так само, як і сума короткострокової дебіторської заборгованості за вирахуванням резервів на сумнівну заборгованість. Резерви сумнівних боргів є необхідною вимогою для існування та функціонування будь-якого підприємства з дебіторською заборгованістю [20].

Цей резерв створюється як основне джерело платежу, для частини боржників, які впевнені, що боржник не поверне його, або для яких минув строк позовної давності. Залежно від обставин, події, та ознак впевненості до виплати, дебіторська заборгованість на основі резервів сумнівних боргів може бути поділена на наступні групи (див. табл. 1.4).

Таблиця 1.4 - Особливості відображення в обліку дебіторської заборгованості для розрахунку резерву сумнівних боргів

Назва	Визначення	Відображення в обліку
Нормальна (поточна) дебіторська заборгованість	Сума дебіторської заборгованості, яка виникає у ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу	Визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю
Нормальна (довгострокова) дебіторська заборгованість	Сума дебіторської заборгованості, яка не виникає у ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу	Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за теперішньою вартістю. Та частина довгострокової дебіторської заборгованості, що підлягає погашенню протягом 12 місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості
Сумнівна дебіторська заборгованість	Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є сумніви стосовно її повернення боржником (строк оплати спливає або є інші причини для сумнівів)	Класифікується за строками погашення, що минули, і встановлюється коефіцієнт сумнівності для кожної групи
Безнадійна дебіторська заборгованість	Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності	Виключається з активів з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати (п. 11 П(С)БО 10)

Якщо робиться висновок про неможливість своєчасного погашення заборгованості або встановлення простроченої заборгованості, необхідно прийняти ряд заходів. У балансі така заборгованість визначається шляхом коригування резерву по сумнівних боргів [19].

Отже, оцінка дебіторської заборгованості починається з її аналізу, який полягає в складанні списку всіх боржників, визначенні умов погашення заборгованості, можливість погашення заборгованості, визначається в термінах передбачених у відповідних угодах.

1.3 Порядок проведення контролю розрахунків з покупцями та замовниками

Розрахунки з покупцями та замовниками динамічні, тому потребують постійного контролю, та впливу управління на загальну систему управління підприємством. Ця діяльність нерозривно пов'язана з обробкою великих потоків економічної інформації, що суттєво залежить від ефективності системи обліку на підприємстві. Зрештою, правильне управління та експлуатація вимагають достовірної та своєчасної інформації про стан дебіторської заборгованості, законність та підтвердження господарських операцій [12].

Метою контролю з покупцями та замовниками є:

- забезпечення систематичного моніторингу достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності про наявність та зміну дебіторської заборгованості та зобов'язань;
- своєчасність передачі коштів кредиторам та погашення боргу боржників;
- правильність вимог та своєчасність їх погашення, дотримання розрахунково-платіжної дисципліни на рівні її впливу на платоспроможність підприємства [14].

Основними завданнями щодо контролю за розрахунком з покупцями та замовниками є:

- оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни по усіх видах розрахунків з дебіторами установи;
- встановлення присутності фактів порушень чинних нормативноправових актів стосовно правомірності, доцільності та обґрунтованості рішень під час виконання розрахункових операцій;
- розробка заходів із реалізації результатів контролю стосовно попередження зловживань та порушень під час здійснення розрахункових операцій.

Об'єктом контролю розрахунків виступають первинні й зведені документи бухгалтерського обліку, фінансової звітності й інші матеріали, які містять явища й дії, що мають відношення до виконання завдання [17].

Основними напрямками контролю є перевірка:

- точності даних обліку операцій з покупцями та замовниками;
- присутності, точності оформлення та дотримання умов договорів або ж інших документів, котрі визначають права і обов'язки сторін;
- дотримання чинного законодавства, правомірності, доцільності, а також обгрунтованості рішень належних посадових осіб під час здійснення розрахункових операцій із покупцями та замовниками.

Контроль є основним джерелом інформаційного забезпечення управління підприємством, яке розробляється власником (керівництвом компанії) і спрямоване на:

- забезпечення дотримання законодавства та здійсненості операцій;
- збереження майна;
- запобігання, виявлення та виправлення значних помилок та спотворень інформації;
- належне формування даних обліку та фінансової звітності [12].

Послідовність контролю розрахунків з покупцями та замовниками може виконуватися в кілька етапів (додаток Б).

Отже, якісна система контролю стосовно здійснення та ведення бухгалтерського обліку є гарантією надання вірної, точної інформації для користувачів. Здійснення контролю є необхідним для підприємств, оскільки дозволяє вивчити економічну доцільність та точність господарських операцій, відповідність законодавству щодо їх здійснення. Завдяки результатам контролю, керівництво має можливість своєчасно та швидко визначити шляхи вирішення проблем, та запобігти їх виникненню у майбутньому.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

2.1 Первинний облік розрахунків із покупцями та замовниками

Якісна документація розрахунків з покупцями та замовниками залежить від ефективного управління дебіторською заборгованістю, що є основою безперервного обліку та оподаткування, що, у свою чергу, виключає можливість шахрайства, зловживань, спотворення реальних даних. Для дотримання фінансової дисципліни дебіторська заборгованість повинна бути повністю задокументована та своєчасна. Торгові операції відображаються на рахунках протягом звітного періоду, в якому вони здійснюються [18].

Первинні документи повинні бути підготовлені на момент здійснення операції, а якщо це неможливо - відразу після її завершення. Консолідовані бухгалтерські документи можуть бути складені, для контролю та вдосконалення обробки даних на основі первинних документів.

Первинні документи - це письмові свідчення, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення [16].

Основним джерелом інформації щодо контролю за розрахунковими операціями є первинні документи. Порядок та форма розрахунків між постачальником та покупцем, визначені у договорі купівлі-продажу. Основою експортних операцій без посередника є договір поставки. Визначення договору поставки передбачено і Цивільним кодексом, і Господарським кодексом. Таким чином, згідно з договором поставки: продавець (постачальник), який здійснює господарську діяльність, зобов'язаний передати товар покупцеві для використання у господарській діяльності або для інших цілей, не пов'язаних з особистими, сімейними, побутового або іншого аналогічного використання, і покупець погоджується прийняти товар і заплатити за нього певну суму грошей (ч. 1 ст. 712 ЦК);

одна сторона - постачальник погоджується передати (доставити) протягом визначеного періоду (періоду) іншій стороні - товар (товари) покупця, а покупець погоджується прийняти вказаний товар (товари) та сплатити певну суму грошей (ч. 1, 3 ст. 265 ГК). Для постачання товарів або надання послуг необхідно укласти прямий договір між постачальником та покупцем. Зобов'язання з доставки товару вважаються виконаними на момент фактичної доставки товару покупцеві, та передачі права власності на товар покупцеві. Приймання товарів супроводжується перевіркою на відповідність якості, кількості та повноти товару їх характеристикам та технічним умовам, зазначеним у договорі.

Договір - це угода між двома або більше сторонами, спрямоване на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Надалі такі основні первинні документи використовуються в розрахунках з покупцями і замовниками - рис. 2.1.

При транспортуванні матеріальних цінностей від постачальника до покупця використовується приймання та видача такого бухгалтерського документа, як рахунок-фактура [6].

Рахунок-фактура - це документ, виданий на підставі договору купівлі-продажу товару. У рахунку-фактурі зазначається сума, яку платник повинен перерахувати на поточний рахунок або сплатити в касі постачальника. Документ прописує найменування товару, одиницю виміру, кількість, ціну одиниці продукції, загальну суму. Вводяться дані, необхідні для перерахування коштів на рахунок постачальника. Рахунок може бути складений на папері або в електронному вигляді і повинен містити реквізити, що дозволяють ідентифікувати комерційну операцію та її учасників, зокрема: найменування компанії, від імені якої складається рахунок-фактура; найменування контрагента; зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції; ціна, вартість, ставки та суми ПДВ, особистий підпис або інші дані, що дозволяють ідентифікувати особу, яка брала участь у підготовці рахунку-фактури.

Рисунок 2.1 – Перелік документів при розрахунках з покупцями і замовниками

Документ є аргументом для того, щоб покупець прийняв суму ПДВ, утримувану продавцем. Цей документ є обов'язковим лише для організацій, які перебувають у загальній системі оподаткування, згідно з якою сплачується та повертається ПДВ. Таким чином, рахунок-фактура має такі цілі, як: фіксація факту виконання роботи чи замовлення; підтвердити суму сплаченого ПДВ з метою подальшого його нарахування. Загальним для рахунку-фактури є те, що вони заповнюються бухгалтером відповідно до умов договору купівлі-продажу товарів. Але їх мета зовсім інша. Рахунок передбачає оплату, а рахунок-фактуру передбачає переміщення товарів або робіт. Рахунок повинен мати печатку постачальника, але не повинен бути на рахунку-фактурі.

Спеціальний документ складається в період здачі виконаних робіт або надання послуг між замовником та підрядником – Акт про прийнятті роботи та надані послуги. У ньому вказуються надані послуги та завершені роботи з визначенням терміну реалізації та вартості. Виконавець повинен звітувати перед цим замовником про виконану роботу. Форма зазначеного документа формується у двох примірниках: перша залишається після підписання

сторонами підрядника; а другий залишається у клієнта. В акті присвоюється номер, вказується дата закінчення робіт, повне найменування замовника та підрядника, вказуються їх реквізити за виконані роботи, та вартість. Документ підлягає обов'язковому підписанню обома сторонами та нанесенням на нього штампів, що засвідчують законність угоди.

Отримання права на податковий кредит з ПДВ та нарахування податкових зобов'язань можливо, якщо буде створена податкова накладна. Це важливий документ для осіб, зареєстрованих як платники податку на додану вартість. Цей документ виписується при продажу товарів на кожен день. Усі податкові накладні реєструються в Єдиному реєстрі податкових накладних. Відсутність однієї з необхідних реквізитів у податковій накладній позбавляє зареєстрованого платником ПДВ, покупця права на податковий кредит, оскільки вважається, що така податкова накладна не відповідає вимогам Податкового кодексу України. Податкова накладна - це первинний документ, який існує виключно в електронній формі та створюється постачальником ПДВ для формування податкового зобов'язання з ПДВ.

Звітність про рух товарно-матеріальних цінностей і розрахунків для перевезення відображається у товарно-транспортній накладній. ТТН є основним базовим документом, який містить інформацію про перевезення вантажу, обсяги таких перевезень та осіб, відповідальних за його здійснення. Цей документ використовується для внутрішніх перевезень (в межах України). ТТН видається відправником для кожної поїздки. Цей документ заповнюється продавцем, покупцем, перевізником і бухгалтером продавця. Компанія може видавати ТТН в будь-якій формі.

ТТН випускається в чотирьох примірниках: перший - залишається у відправника для списання товарів і матеріалів; другий - з підписами та печаткою відправника, залишається у водія і після доставки товару передається одержувачу; третя - із підписом та печаткою одержувача є підставою для розрахунків; четвертий підписується вантажоодержувачем, а його штамп прикріплюється до накладного водія і враховується при

нарахуванні зарплати. ТТН - це основний документ, який дає змогу відобразити вартість ТМЦ як частину витрат. За відсутності права на облік транспортних витрат втрачається, оскільки такі витрати не вважаються фактично підтвердженими

Передача товару чи певних матеріальних цінностей від продавця до покупця фіксується у товарній накладній. Товарна накладна застосовується підприємствами для документування відпуску продукції на сторону. Її складають у 2-х примірниках. Один з примірників передається замовнику і використовується ним для оприбуткування товарів, другий залишається у постачальника і виступає підставою для списання продукції зі складу. Вказують у цьому документі найменування товару, кількість, ціну, вартість та суму ПДВ. Випускається у двох примірниках, де один залишається у покупця, інший – у замовника.

Також у додатку В, можемо розглянути малюнок документообігу розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві

Покупці та замовники у своєму бізнесі можуть дати аванс за поставку матеріальних цінностей або за виконання роботи (надання послуг).

Аванс - це грошова сума або інше майнова цінність, яка передається для виконання договірної зобов'язання (наприклад, для рахунку подальших поставок) [4]. Це повна або часткова оплата. Здійснюючи авансовий платіж, покупець фінансує продаж за деякий час до прибуття товару.

Авансові платежі постачальникам та іншим підприємствам здійснюються з платіжними дорученнями, що містять посилення на договір. Підтвердження платежів - виписка банку. Зарахування проводиться шляхом розрахунку (довідкового) бухгалтерії. Після доставки цінностей, прийняття робіт, послуг покупець (замовник) отримує від постачальників розрахункових документів повну вартість цінностей (робіт, послуг) [25].

Отже, при оформленні розрахунків з покупцями і замовниками виникає багато первинних документів, які потребують уважності у їх заповненні і своєчасності складання та подання.

2.2. Організація аналітичного та синтетичного обліку розрахунків із покупцями та замовниками

Регістр аналітичного обліку розрахунків з боржниками - це реєстр боржників. У ньому зазначаються прізвища боржників, дата та документ, що засвідчує виникнення боргу, сума, дата та документ, що підтверджує погашення дебіторської заборгованості. Ведеться аналітичний облік для кожного покупця і клієнта, для кожного рахунку, який повинен бути оплачений.

Аналітичний облік виданих авансів ведеться за кожним окремим дебітором та відповідними сумами авансових сум. Дані аналітичного рахунку повинні бути ідентичними відповідним синтетичним бухгалтерським рахункам, у перший день кожного місяця [22]. Виплати покупцям здійснюються як за умови вищезазначеної авансової оплати покупцем за товари (роботи, послуги), так і оплати після доставки [12].

Організація синтетичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками забезпечує облік на рахунку 36 Розрахунки з покупцями та замовниками.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками повинен забезпечити отримання даних про зобов'язання, які ще не сплачені, а також прострочені зобов'язання, які не сплачені вчасно.

Аналітичний облік повинен бути організований таким чином, щоб керівники підприємств отримували необхідну, повну інформацію про стан розрахунків з дебіторами, з метою оптимізації його обсягу та забезпечення своєчасного погашення.

Проаналізувавши багато операцій з надання послуг та нарахованим податковим зобов'язанням можемо, скласти бухгалтерські проводки. Перша ситуація- це надання послуг: за договором підприємство надала послуги клієнту на суму 1200 грн з ПДВ, Собівартість наданих послуг 980 грн.

Оплата надійшла через 2 дні на поточний рахунок в банку. Тобто кориспонденція рахунків має такий вигляд

Таблиця 2.1 - Відображення в обліку розрахунків з покупцями та замовниками за надані послуги підприємства

№	Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн
Ситуація 1 надання послуг -оплата				
1	Надано послуги клієнтам	361	703	1200
2	Нараховано податковезоуюов'язання з ПДВ	703	641-1	200
3	Списано собівартість послуг	901-1	281	980
4	Оплата дебіторської заборгованості	311	361	1200
5	Віднесено на фінансовий результат суми в порядку закриття рахунків обліку доходів і витрат	703	791	1000

Реалізація продукції, відображається в обліку з покупцями та замовниками таким чином. Підприємство реалізувало покупцю готову продукцію, а саме: партію виробів у кількості 20 шт. Виробнича собівартість виробу становить 500 грн. у розрахунку на одиницю, продажна ціна — 625 грн, крім того, ПДВ — 125 грн, продажна ціна разом з ПДВ становить 750 грн. Розглянемо, як відобразити в обліку операції з реалізації продукції.

Таблиця 2.2 – Відображення в обліку рахунків з покупцями та замовниками за реалізацію продукції.

№	Зміст господарської операції	Д-т	К-т	Сума,грн
1	Відображено доходи від реалізації (20 шт.) (750 грн/шт. × 20 шт.) = 15 000 грн	361	701	15000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ з договірної вартості реалізованої продукції (625 грн/шт. × 20 шт. × 20 % = 2 500грн)	701	641	2500
3	Списано собівартість реалізованої продукції	901	261	10000
4	Отримано оплату за раніше відвантажену готову продукцію	311	361	15000
5	Віднесено на фінансовий результат суми в порядку закриття рахунків обліку доходів і витрат	701	791	12500

Отже, аналітичний облік ведеться окремо стосовно кожної юридичної та фізичної особи, якій було відпущено продукцію та його оплати за кожним документом, як зазначено в наказі про облікову політику.

А синтетичний облік це кінцевий етап бухгалтерського обліку, на якому здійснюється узагальнення даних первісного і аналітичного обліку. Узагальнені дані синтетичного обліку застосовуються у складанні фінансової звітності.

2.3 Організація внутрішнього контролю обліку розрахунків із покупцями та замовниками

Внутрішній контроль є одним з основних інструментів вдосконалення управління підприємствами різних організаційно-правових форм. Під внутрішнім контролем розуміється комплекс бухгалтерського, а також управлінського контролю, котрий забезпечує відповідність прийнятих в установі рішень, за їх реалізацією у практичній діяльності. У загальному вигляді об'єкти контролю включають в себе ресурси, господарські процеси та їх результати. Але при цьому, під об'єктом контролю розуміється все те, на що була направлена контрольна діяльність суб'єкта контролю.

Відповідно до цього, об'єктами внутрішнього контролю є дії чи події, господарські операції, або ж діяльність центрів відповідальності.

До головних завдань внутрішнього контролю належать:

- дані щодо процесів, котрі відбуваються;
- допомога в прийнятті найбільш доречних рішень;
- оцінка вірності прийнятих рішень, вчасності та результативності їх виконання;
- вчасне виявлення і, відповідно, усунення факторів та умов, котрі заважають успішному веденню обліку з покупцями та замовниками;
- виправлення діяльності, структурних підрозділів та його суб'єкта господарювання.

Потрібність внутрішнього контролю визначається тим, що верхній елемент управління підприємством, не бере участь у контролі, щоденної

роботи виробничих, структурних та функціональних підрозділів підприємства, у зв'язку з чим виникає потреба в додаткових даних.

Основними проблемами контролю розрахунків з покупцями та замовниками є:

- надійність правильного списання заборгованості покупців та замовниками, якщо строк позовної давності минув;
- наявність договорів укладених з покупцями та замовниками;
- надійність, відображення в звітності, про платежі покупцями та замовниками залежно від прийнятого способу визначення продажів;
- правильність первинних документів;
- правильне використання облікових реєстрів та повнота відображення в них розрахунків з покупцями та замовниками;
- дотримання правильності умов оформлення розрахункового кредиту з покупцями та замовниками [23].

Для більш ефективного підходу до оцінки стану та контролю розрахунків з покупцями та замовниками можна використати наступну модель див. додаток Г.

Найбільш точно завдання внутрішнього контролю виявляються при здійсненні контролю за:

- вчасним та повним оприбуткуванням товарів у той же день, тобто у день їх надходження;
- оформленням документів на їх оприбуткування в присутності осіб, котрі доставили вантаж;
- відвантаженням виробничих запасів підрозділам або ж іншим господарським одиницям; повнотою повернення запасів.
- виконання комерційних актів та інших документів у випадках, коли встановлені розбіжності між інформацією, зазначеною у супровідних документах, та фактичною наявністю, все ще існує умова щодо запасів, на яких написані супровідні документи, пошкодження упаковки або своєчасне подання скарг та претензій до постачальникам;

Внутрішні робочі документи, котрі регулюють облік розрахунків із покупцями та з замовниками наведені в таблиці 2.3

Таблиця 2.3 - Внутрішні робочі документи, що регулюють облік розрахунків з покупцями та замовниками

№	Назва нормативного документа	Основний зміст
1	Облікова політика підприємства	Визначає способи організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, з урахуванням конкретних умов його діяльності.
2	Робочий План рахунків	Кожне підприємство розробляє для себе робочий план рахунків, включаючи до нього лише ті рахунки, що мають практичне застосування на даному підприємстві. Робочий план рахунків затверджується керівником підприємства. Але порядок використання кожного рахунка є незмінним, встановленим інструкцією зі застосування плану рахунків.
3	Розробленні первинні документи	Кожне підприємство має право розробити власні спеціалізовані первинні документи, за умови наявності в них обов'язкових реквізитів (з метою внутрішнього управлінського обліку).

Отже, проведення контролю розрахунків з покупцями та замовниками є невід'ємною складовою підприємства. Воно здатне забезпечити контроль за заборгованістю по кожному дебітору, та визначити причини її виникнення. А також, здійснення заходів щодо стягнення заборгованості, регулярне проведення інвентаризації розрахунків.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

3.1 Удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками

У сучасних умовах підприємства самостійно здійснюють економічну, організаційно-управлінську політику своєї діяльності, тому підвищеної уваги вимагають питання організації облікової системи. Зміни системи суспільних відносин і умов функціонування суб'єктів господарювання визначили необхідність серйозної трансформації обліку й облікового інструментарію, у якому принципова роль належить обліковій політиці підприємства як найважливішому елементу забезпечення достовірної, своєчасної, надійної інформації [24].

Аналізуючи організацію обліку з покупцями та замовниками, їх реальну оцінку, відображення операцій з дебіторською заборгованістю на рахунках, можемо запропонувати наступні рекомендації щодо покращення бухгалтерських розрахунків з покупцями та замовниками:

- оцінювати дебіторську заборгованість на основі критеріїв розподілу їх до готівкових та безготівкових: перша оцінюється за справедливою вартістю при визнанні та на звітну дату, залежно від того, яка нижча з двох оцінок: чиста вартість реалізації чи справедлива вартість; другий оцінюється на основі обміну подібними (історичними або переоціненими) та різними активами (справедливою вартістю). Ці зміни дозволять більш точно та достовірно представити інформацію про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку та звітності з урахуванням вимог сучасного ринкового середовища [9].
- необхідно звернути увагу на організацію звітів про дебіторську заборгованість та доповнити облікову політику елементами, які дозволять своєчасно виявити проблеми та заходи щодо відновлення

платоспроможності покупців та замовників. У таблиці 3.1 представлена характеристика елементів облікової політики [8].

Таблиця 3.1 - Елементи облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості

Елемент облікової політики	Характеристика елементу облікової політики
Класифікація та аналітика дебіторської заборгованості	Необхідно передбачити та закріпити в Наказі перелік класифікаційних ознак та види, на які поділяється дебіторська заборгованість для тих чи інших управлінських потреб та вказати відповідно до обраної класифікації розрізи аналітики для обліку заборгованості.
Визнання заборгованості сумнівною	Зазначаються критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною і джерела отримання інформації, а саме: прострочення боржником терміну погашення; порушення справи про визнання боржника банкрутом
Період та метод нарахування резерву сумнівних боргів	Визначити термін проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку чи в кінці року. Зазначається вид методу нарахування резерву, а також терміни та підстави його нарахування: – на підставі платоспроможності окремих дебіторів (зазначити перелік документів, за якими визначається така платоспроможність); – на підставі класифікації дебіторської заборгованості за термінами її виникнення (зазначити, на які групи за строком вона розподіляється) [20].
Визнання заборгованості безнадійною	Визначаються критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства.
Порядок списання безнадійної заборгованості	Зазначити порядок, за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріпити в Наказі, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання.

В Обліковій політиці відображаються наступні обліково-класифікаційні нюанси щодо дебіторської заборгованості:

- порядок класифікації дебіторської заборгованості - з вигляду дебітора (постачальники, підрядники, персонал і т. д.), за термінами надходження оплати (аванси видані, прострочена дебіторська заборгованість і т. д.), по терміновості (короткострокова і довгострокова дебіторська заборгованість) [13];

- умови визнання дебіторської заборгованості (виникнення ДЗ (дебіторської заборгованості): при здійсненні господарських операцій, при відображенні боргів по внескам засновників, в ситуації розбіжності дати реалізації товарів (робіт, послуг) з датою розрахунків) [21];
- процедура визнання та оцінки дебіторської заборгованості (визнання за первісною вартістю з урахуванням безпосередньо пов'язаних з ДЗ витрат, облік курсових різниць по вираженою в іноземній валюті ДЗ);
- організація аналітичного обліку дебіторської заборгованості (в розрізі дебіторів, договорів і т. д.);
- порядок визнання дебіторської заборгованості сумнівною і алгоритм формування резерву по сумнівних боргах;
- інші організаційно-облікові аспекти.

Стосовно розрахунків із покупцями та з замовниками у обліковій політиці необхідно закріпити та детально розписати наступні моменти:

- види первинних документів, котрі використовуються під час розрахунку із покупцями та із замовниками, порядок їх заповнення та прийняття до обліку, процес документообігу за даними розрахунками;
- порядок та момент нарахування дебіторської заборгованості і її погашення;
- головні проведення, котрі використовуються для відображення
- розрахунків із покупцями та замовниками;
- проведення інвентаризації дебіторської заборгованості;
- порядок визнання дебіторської заборгованості простроченої та її списання;
- процес погашення покупцями простроченої дебіторської заборгованості та відображення в обліку цієї операції.

Отже, облікова політика підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги включає в себе методичні, організаційно-правлінські та податкові аспекти. Зокрема, розкриті питання ведення обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги

підприємства з урахуванням класифікації облікових рахунків, документування, інвентаризації, її розподілу між господарськими (географічними) сегментами. Особливу увагу слід приділити операціям з постачальниками – пов'язаними особами для обґрунтування суми податкового кредиту з податку на додану вартість та величини витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування.

3.2 Удосконалення порядку проведення контролю розрахунків з покупцями і замовниками

Внутрішній контроль є основним джерелом інформаційного забезпечення управління підприємства, який розробляється власником та спрямований на: забезпечення дотримання законності й економічної доцільності здійснення операцій; збереження майна; попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок та викривлень інформації; належне формування облікових даних та звітності [3]. На основі досліджених публікацій доцільно сформулювати власне визначення внутрішнього контролю, а саме: внутрішній контроль розрахунків з покупцями та замовниками – це система постійного спостереження за ефективністю, законністю та доцільністю господарських операцій і процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей.

Завданнями розрахункового контролю з покупцями та замовниками є: перевірка правильності визначення дебіторської заборгованості на початок періоду, узгодження дебіторської заборгованості, перевірка правильності оформлення первинних документів у покупців та замовників, перевірка правильності оформлення довіреностей у розрахунках із покупцями та замовниками. Відповідність між сумою отриманого авансу та кількістю готової продукції.

Метою внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками є забезпечення систематичного моніторингу: точності даних

бухгалтерського обліку та звітності за дебіторською заборгованістю та зобов'язаннями, а також наявності та зміни їх суми; своєчасність перерахування коштів кредиторам та погашення дебіторської заборгованості; правильність вимог та своєчасність їх погашення, дотримання дисципліни щодо розрахунків на рівні її впливу на платоспроможність підприємства.

Контроль за дебіторською заборгованістю за товари, роботи і послуги доцільно здійснювати в розрізі цих видів див. додаток Е

Основними методами внутрішнього контролю вважаються фактичні та документальні. Фактичний контроль може включати: інвентаризацію, лабораторні випробування, дослідження ефективності, дослідження, регуляторний контроль, контрольний випуск матеріалу у виробництво. Документальний контроль включає: економічний аналіз, математичне моделювання, дослідження документів, перехресну перевірку, перехресну перевірку, порівняння.

З метою покращення репрезентативності результатів контролю розрахунків з покупцями та замовниками можуть складатися різноманітні аналітичні таблиці, які б узагальнювали найважливішу інформацію, отриману під час перевірки. Для цілей управління доцільно скласти таблицю дебіторської заборгованості покупців та замовників з урахуванням виконання термінів погашення (додаток Д).

Складання даної таблиці дає змогу визначити структуру дебіторської заборгованості за термінами виникнення, а також виявити покупців та замовників, що мають найбільшу заборгованість та не здійснюють своєчасної оплати. За цими результатами керівництво підприємства може приймати управлінські рішення щодо продовження чи припинення співпраці з відповідними покупцями та замовниками, залежно від виконання ними договірних умов та дотримання строків оплати. Розподіл сум дебіторської заборгованості за термінами її існування потрібно скласти не на підставі фінансових звітів підприємства, а на підставі даних, отриманих з бухгалтерських книг дебіторських заборгованостей, тобто з первинних

документів [3].

Зокрема, контроль повинен перевірити реальність та достовірність суми кожного розрахунку, а також підтвердження їх документальної обґрунтованості. Для цього необхідно перевірити стан аналітичних звітів цих розрахунків та їх відповідність даним, у первинних документах, а саме накладних та акти виконаних робіт. Це пов'язано з тим, що організація розрахунків з покупцями та замовниками багато в чому залежить від стану їх обліку та документації. Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах в деяких випадках призводить до оспорюваних зобов'язань та порушення строків подання до них претензій [7].

Під час контролю необхідно дотримуватися правильності відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, перевіряючи типову кореспонденцію рахунків, що дозволяє виявити спотворення в даних бухгалтерського обліку.

Загалом, для вдосконалення системи контролю розрахунків з покупцями та замовниками ми рекомендуємо:

- контролювати частку дебіторської заборгованості в загальних оборотних активах, а також співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості для підтримки фінансової стабільності та платоспроможності підприємства;
- постійно контролювати дебіторську заборгованість, поділяючи їх на невідшкодування, щоб вчасно реагувати та вживати заходів щодо її погашення;
- систематично проводити інвентаризацію з покупцями та замовниками, щоб підтвердити правдивість суми боргу [11].

На сьогоднішній день підприємства України мають дуже великі обсяги дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги, що значно погіршує їх платоспроможність та фінансову стабільність.

Контроль розрахунків з покупцями та замовниками є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю підприємства [26]. Створення

чіткої та ефективної системи контролю може забезпечити ефективну роботу підприємства. Основними завданнями в розрахунковому контролі з покупцями та замовниками є аналіз заборгованості кожного боржника та визначення причин його виникнення, перевірка обґрунтованості кожної суми заборгованості, застосування заходів щодо стягнення боргу, регулярна інвентаризація розрахунків.

Облік розрахунків з покупцями є важливою і складною ділянкою обліку. Помилки та неточності у відображенні даних про розрахунки з покупцями і замовниками, недотримання норм законодавства, можуть привести до виникнення бухгалтерських помилок, недоїмки коштів, конфліктів з контрагентами і штрафами.

Отже, належне проведення контролю розрахунків з покупцями і замовниками дозволить встановити достовірність відображення в обліку і звітності показників щодо дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

Актуальність теми визначається появою розрахунків з покупцями та замовниками. Їх перетворення пов'язані з розвитком товарного виробництва та обігу. Забезпечення безперервності руху капіталу на всіх трьох стадіях його перетворення – грошового на продуктивний, продуктивного на товарний, товарного на грошовий – можливо за допомогою здійснення купівлі-продажу, що відбувається в межах відповідної розрахунково-платіжної системи.

Теоритичними аспектами обліку розрахунків з покупцями та замовниками є його оцінка визнання і методика контролю, котра регулюється П(С)БО 10.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємства його функціонування в значній мірі залежить від правильно організованого її обліку. В умовах ринкової економіки при спрямованості підприємства на збільшення обсягів надання послуг, кількості споживачів та завойованої частини ринку якісна і своєчасна інформація про стан розрахунків з дебіторами має велике значення.

Вивчення теоретичних аспектів організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками дозволяє зробити висновок, що вони відбуваються у готівковій, та у безготівковій формі. Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками повинна забезпечувати:

- вчасну перевірку розрахунків із покупцями та замовниками;
- попередження прострочки дебіторської заборгованості.

Під дебіторською заборгованістю розуміється сума заборгованості дебіторів організації на певну дату. Причиною появи заборгованості є те, що одночасно зустрічні зобов'язання за договором виконуються рідко. Практика показує, що спочатку свої зобов'язання здійснює одна зі сторін, у наслідку чого вона отримує право наполягати на компенсації за заборгованістю, а з іншої сторони - обов'язок оплатити заборгованість. Відповідно до цього у

першої сторони з'являється зобов'язання перед кредитором погасити дану заборгованість, котра називається кредиторською заборгованістю

Чітка організація платежів постачальників із покупцями має відповідний вплив на прискорення обороту оборотних активів та своєчасне отримання грошей, отриманих від реалізації.

Особливо важливо вести належну розрахункову документацію: правильно та своєчасно складати первинні документи, договори, усі їх реквізити, своєчасне подання всіх документів у бухгалтерію, контроль усіх розрахунків, оплату продукції та сплату дебіторської заборгованості.

Формування системи обліку, аналізу та контролю розрахунків відбувається в межах загальної побудови облікового процесу, котрий розглядається як технологічний процес, де в результаті перетворення первинної облікової інформації формується вихідна продукція у вигляді відповідних показників стосовно наявності грошових коштів, та відповідно стану дебіторської та кредиторської заборгованості, які, власне, і є основою інформаційного забезпечення управління розрахунками.

Підсумовуючи результати дослідження, нами були запропоновані наступні рекомендації щодо покращення ведення обліку і контролю розрахунків з покупцями та замовниками:

- вдосконалення в частині облікової політики розрахунків з покупцями та замовниками, а саме: через визначення облікових елементів, що дозволить належним чином сформулювати в обліку певних висновків стосовно дебіторської заборгованості операціями з постачальниками Також доповнити облікову політику елементами, які дозволять своєчасно виявити проблеми та заходи щодо відновлення платоспроможності покупців та замовників
- удосконалення порядку проведення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями і замовниками. Шляхом визначення: мети завдань, методів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Arora, S. (2019). Customer Behaviour-Online Travel Industry in India. *SocioEconomic Challenges*, 3(1), 90-98. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(1\).90-98.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(1).90-98.2019). Tovmasyan, G. (2019). Exploring The Role Of Gastronomy In Tourism. *SocioEconomic Challenges*, 3(3), 30-39. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(3\).30-39.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(3).30-39.2019).
2. Berkut Y. Y. Peculiarities of the organization of the publication with the buyers and customers at the enterprise / *Materials of the international scientific-practical conference «Topical problems of accounting and audit in today»*-K: NATIONAL AVIATION UNIVERSITY 2020. – p. 256.
3. Barhaq, Ab. R., Radchenko, Ol. Optimization of Bank Expenses on Marketing Communications. (2018). *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 5-14. DOI: 10.21272/fmir.2(1). 5-14.2018
4. Білик, М.Д. Управління дебіторською заборгованістю. *Фінанси України*. - 2017. Вип. 12. С. 24-36.
5. Белозерцев В.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі: навчальний посібник. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2015. 8-18 с.
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студ. спец. «Облік і оподаткування». Житомир: ЖІТІ, 2017 48-52 с.
7. Владика О. Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками [Електронний ресурс] / О. Є. Владика // Молодий вчений. - 2016. - № 12.1. - С. 677-681. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1 (дата звернення: 01.06.2020)
8. Головін, С. Дискусійні питання розрахунку резерву сумнівних боргів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. Вип. 5. URL: <http://proektuvannja-bankiv-i-bankivskih-shovish-nor9561.html> (дата звернення 22.05.2020).
9. Гуцаленко Л. В. Внутрішньогосподарський контроль. [текст]: навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук – К.: «Центр

- учбової літератури», 2016.
10. Гуцаленко Л.В. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення / Л. В. Гуцаленко, І. С. Слободянюк // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 2. 2018 46-48 с.
 11. Desta, Al. Z., Belete, T. H. (2019). The Influence of Waiting Lines Management on Customer Satisfaction in Commercial Bank of Ethiopia. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(3), 5-12. [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(3\).5-12.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(3).5-12.2019).
 12. Дідоренко Т. В. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками / Т. В. Дідоренко, І. М. Белова // Сталий розвиток економіки. - 2017. - № 3. - С. 217-220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_3(дата звернення: 01.06.2020)
 13. Дідоренко, Тетяна. Шляхи удосконалення обліку та контролю розрахунків з покупцями і замовниками / Тетяна Дідоренко // Всеукр. наук.- практ. конф. з міжнар. участю / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Економічна думка, 2015. - С. 96-97
 14. Добровольська О.В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю підприємств/ О. В. Добровольська // *Вісник Запорізького національного університету*. - 2016. - № 1. 21-36 с.
 15. Єрохін К. Формування і відображення резерву сумнівних боргів у бухгалтерському обліку / К. Єрохін. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DG090615.html. (дата звернення: 05.06.2020).
 16. Івченко Л. В., Ходзицька В. В. Інтерпретація дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. Вип. 1. 5-10 с.
 17. Кватирка П.Б. Класифікація дебіторської заборгованості та її вдосконалення: навчальний посібник. Київ : КНЕТУ, 2015. 10-15с.
 18. Ключ, Ю. І. Удосконалення внутрішнього контролю дебіторської

- заборгованості / Ю. І. Ключ, С. Ф. Сімінін, Ю. В. Дзюба // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля.* – 2016. – № 8 (162). – Ч. 1. – С. 107-113.
19. Коцупатрий М. Внутрішньогосподарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки / М. Коцупатрий, У. Гуцаленко // *Економічний аналіз.* – 2016. – Випуск 6. 15-20 с.
20. Khan, M. Y. H., Hossain, A. (2018). The Effect Of Ict Application On The Tourism And Hospitality Industries In London. *SocioEconomic*
- 21.. Кушина О. Резерв сумнівних боргів: суто бухгалтерський інструмент / О. Кушина // *Збірник систематизованого законодавства.* – 2017. – № 9. – С. 155–159.
22. Lanovyi, V. (2017). Operational activity of the central bank. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(2), 60-70. [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(2\).60-70.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(2).60-70.2017).
- 23.. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_013/page (дата звернення: 20.05.2020).
24. Москалюк Г. О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення / Г. О. Москалюк // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку».* № 721. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. 23-25с.
25. Mujtaba, B. G., McClelland, B., Williamson, P., Khanfar, N., Cavico, F. J. (2018). An Analysis of the Relationship between Regulatory Control and Corruption based on Product and Market Regulation and Corruption Perceptions Indices. *Business Ethics and Leadership*, 2(3), 6-20. DOI: 10.21272/bel.2(3).6-20.2018
26. Носовець О. Проблеми порівняння дебіторської заборгованості за

- даними фінансових звітів підприємств в умовах застосування різних стандартів обліку та звітності. *Науковий вісник «Одеського національного економічного університету»*. 2018. № 8. 26-30 с.
27. Носовець О. Проблеми порівняння дебіторської заборгованості за даними фінансових звітів підприємств в умовах застосування різних стандартів обліку та звітності. // *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 8. С. 159-169.
28. Hossain, A., Rahman, Md. L., Hasan, Md. M. (2018). Consumers' Internet Shopping Decision toward Fashion Apparels and Its Impact on Satisfaction in Bangladesh. *Business Ethics and Leadership*, 2(4), 74-82. [http://doi.org/10.21272/bel.2\(4\).74-82.2018](http://doi.org/10.21272/bel.2(4).74-82.2018)
29. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 11 травня 2000 р. № 1707-III / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. Ст.365. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z072> (дата звернення 21.05.2020).
30. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.99 р. №996-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996> (дата звернення 21.05.2020).
31. Про внесення змін до Закону України «Про положення документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку №88» : Закон України № 574 від 03.06.2013, № 427 від 11.04.2017. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/574> (дата звернення 20.05.2020).
32. Про дебіторську заборгованість : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 627. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/627> (дата звернення 20.05.2020).
33. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 20.05.2020).

34. Srivastava, R. (2018). Salespeople Stress and How Should They Cope With It To Avoid the Burnout. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 59-65. DOI: 10.21272/sec.3(2).59-65.2018
35. Соловей Н. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості / Н. В. Соловей, К. І. Маліношевська // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць НАУ. – 2018. – Вип. № 25. – С. 125–130.
36. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект : колективна монографія у 2 т. / за ред. П. Й. Атамас. – Дніпропетровськ : Герда, 2017. – Т. 1. 73-80 с.
37. Топоркова О. В., Євлаш Т. О. Аналіз П(С)БО стосовно відображення дебіторської заборгованості в обліку. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2018. Вип. 2. С. 93-101.
38. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2017. 8-16 с.
39. Шип, В. Ю. Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація / В. Ю. Шип // *Науковий вісник Ужгородського університету* ; Серія : Економіка. – 2018. – Спеціальний випуск 29 (частина 2). – С. 96-100.

ДОДАТКИ

Додаток А

SUMMARY

Berkut Y. Y. Accounting and control of settlements with buyers and customers. Qualifying bachelor's thesis. Sumy State University, Sumy, 2020.

Qualifying bachelor's thesis is devoted to research and substantiation of theoretical and practical aspects of the organization of accounting and control of settlements with buyers and customers. The analysis of theoretical-methodical and practical aspects of accounting and control of settlements with buyers and customers is carried out. The main directions of improvement of accounting and control of settlements with buyers and customers are determined.

Key words: accounting, control, buyers, customers, valuation, receivables, recognition, provision for doubtful debts.

Анотація

Беркут Ю. Ю. Облік та контроль розрахунків із покупцями та замовниками. Кваліфікаційна бакалаврська робота. Сумський державний університет, Суми, 2020.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню та обґрунтуванню теоретичних аспектів організації обліку і контролю розрахунків з покупцями та замовниками. Проведено аналіз теоретико-методичних аспектів обліку і контролю розрахунків з покупцями і замовниками. Визначено основні напрямки удосконалення обліку і контролю розрахунків з покупцями та замовниками.

Ключові слова: облік, контроль, покупці, замовники, оцінка, дебіторська заборгованість, визнання, резерв сумнівних боргів.